Bijlage A2
Documenten Defensiestaf welke Krijgsmachtonderdelen met PX-10 hebben gewerkt

Ministerie van Defensie

> Retouradres Postbus 20701 2500 ES Den Haag

ClaimZorg Letselschade
T.a.v. de heer J. de Bruin
Postbus 82018
2508 EA Den Haag

Ook naar: Schokkerweg 11, 2583 BH, Den Haag

Bestuursstaf
Directie Communicatie

Plein-Kalvermarktcomplex
Kalvermarkt 32
MPC 58 B
Postbus 20701
2500 ES Den Haag
www.defensie.nl

Contactpersoon
mr. A.G.M. Eberharter

T 070 318 84 64
MDTN *06 501 88464
AGM.Eberharter.01@mindef.nl

Onze referentie
BS2018 030 877

Bij beantwoording datum, onze referentie en onderwerp vermelden.

Datum 14 JAN. 2019
Onderwerp Beslissing op uw Wob verzoek

Geachte heer De Bruin,

Op 5 november 2018 heeft u bij het ministerie van Defensie een informatieverzoek ingediend waarbij u verwijst naar de Wet openbaarheid van bestuur (Wob).

Kort gezegd vraagt u in verband met lopende en nog te entameren aansprakelijkstellingen (alle) informatie op over het reinigingsmiddel PX-10. In nader contact met de Wob functionaris heeft u aangegeven dat u spoedig de beschikking wenst te krijgen over de antwoorden van de dienstonderdelen op een in 2008 door de (waarnemend) CDS gestelde vraag over het gebruik van PX-10 binnen de krijgsmachtdelen (nota d.d. 27 oktober 2008). Gelet op uw wens heeft de zoekslag zich initieel op deze documenten gericht.

Aangetroffen zijn de navolgende documenten:
- Nota CLSK, d.d. 1-12-2008, Px-10
- Nota KMar, d.d. 4-12-2008, inventarisatie PX-10
- Nota CLAS, d.d. 5-12-2008, inventarisatie PX-10
- nota DMO, d.d. 17-12-2008, Blootstelling personeel Marinebedrijf aan PX-10
- Nota CDS, d.d. 19-12-2008, aanbieden inventarisatie CZSK

Deze documenten besluit ik openbaar te maken, u treft deze gevoegd aan. Wel zijn persoonsgegevens onleesbaar gemaakt met toepassing van artikel 10, tweede lid, onder e, van de Wob (eerbiediging persoonlijke levenssfeer). In die gevallen prevaleert het belang van privacy boven het belang van openbaarmaking, waarbij ik heb overwogen dat de persoonsgegevens inhoudelijk niet bijdragen aan de informatie die u zoekt. Ondertussen wordt de zoekactie naar andere documenten voortgezet.

COR 06.000-913151

Volledigheidshalve merk ik op dat via de nota's is beoogd breed inzicht te verkrijgen in het daadwerkelijk gebruik van het wapenreinigingsmiddel PX-10 binnen de krijgsmacht. Daarbij is soms ook melding gemaakt van gebruik van wapenreinigingsmiddel waarvan niet vaststaat dat dit daadwerkelijk PX-10 bevatte of waarvan vaststaat dat geen PX-10 aanwezig was. Dat laatste is bijvoorbeeld het geval bij de buisjes van 25 ml (- NSN 9150-17-700-3055 preserveerolie PX-10 25 ml –), genoemd in de nota van CLSK.

Mocht u nadere duiding bij de nota's wensen, dan kan de WOB functionaris uw vragen beantwoorden of u in contact brengen met een Defensie expert.

Ik vertrouw er op u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

DE MINISTER VAN DEFENSIE
voor deze
DE SECRETARIS-GENERAAL

Drs. W.J.P. Geerts

Bestuursstaf
Directie Communicatie

Datum
14 JAN. 2019
Onze referentie
BS2018 030 877

Belanghebbenden kunnen binnen zes weken na bekendmaking van dit besluit bezwaar indienen bij de Minister van Defensie. Het bezwaarschrift dient te worden gericht aan de Commissie Advisering Bezwaarschriften Defensie, per adres: DienstenCentrum Juridische Dienstverlening, Postbus 90004, 3509 AA Utrecht. Het bezwaarschrift moet zijn ondertekend, een dagtekening bevatten en van de naam en het adres van de indiener zijn voorzien. Uit het bezwaarschrift moet duidelijk blijken tegen welk besluit en op welke gronden bezwaar wordt gemaakt

COR 06.000-913151

Ministerie van Defensie

Defensiestaf
Directie Aansturen
Operationele Gereedstell

Bezoekadres:
Prinses Julianakazerne
Thérèse Schwartzestraat
Postadres:
MPC 58 G
Postbus 90711
2509 LS Den Haag
www.defensie.nl

Steller:

Telefoon (070) 316 73 54
Fax (070) 316 76 56
Intern (546) 6 73 54

Defensie

Nota

Aan C-LSK
C-ZSK
C-LAS
C-KMar
D-DMO
C-CDC

Afschrift aan

Datum 27 OKT. 2008

Ons kenmerk 5200802737S

Onderwerp Inventarisatie PX-10

PX-10 is sinds de jaren zeventig, en mogelijk al eerder, als wapenreinigingsmiddel in gebruik bij Defensie. PX-10 bevatte tot in de tachtiger jaren de stof benzeen. Benzeen is een kankerverwekken stof en wordt in verband gebracht met het ontstaan van leukemie.

PX-10 werd door personeel van defensie toegepast voor het gereedmaken van wapens voor langdurige opslag (conserveren) en voor het gebruiksgereed maken van wapens na opslag (deconserveren). Ook is PX-10 door militairen van alle krijgsmachtonderdelen gebruikt als reinigingsvloeistof voor wapens. Verder is PX-10 gebruikt bij het reinigen van gasturbines aan boord van marineschepen en zware motoren. Vanuit het op 13 oktober 2008 ingestelde informatiepunt PX- komen signalen dat er ook sprake was van oneigenlijke toepassingen.

Om groepen personeel te inventariseren die door veelvuldige aanraking met PX-10 een verhoogd risico lopen en om meer inzicht te verkrijgen in de omvang van de blootstelling aan PX-10, de wijze van gebruik en de mogelijk te nemen maatregelen, verzoek ik u het volgende aan te geven:

- Specificeer de kazernes en de werkplaatsen waar PX-10 werd gebruikt;
- Geef daarbij aan voor welke toepassingen en in welke periode PX-10 werd gebruikt;
- Geef aan welke voorzorgsmaatregelen daarbij in de loop der tijd voorgeschreven waren en hoe op de naleving daarvan werd toegezien;
- Definieer groepen personeel die veelvuldig, langdurig en/of dagelijks in aanraking zijn gewee en/of gewerkt hebben met PX-10;
- Ga na of er nog historische documentatie (bijvoorbeeld instructies) over het gebruik van PX- beschikbaar is.

Het verzoek om groepen personeel te inventariseren wil niet zeggen dat er mensen uitgesloten worden. Iedereen kan zich laten registreren bij het ingestelde informatiepunt.

Ministerie van Defensie

Defensiestaf
Directie Aansturen
Operationele Gereedstelling

Datum 27 OKT. 2008
Ons kenmerk S2008027379

Ik verzoek u het overzicht van genoemde gegevens alsmede een afschrift van de eventueel beschikbare historische documentatie over PX-10 uiterlijk 1 december 2008 aan de steller van deze nota te zenden.

Deze nota is afgestemd met HDP/DMG.

DE WAARNEMEND COMMANDANT DER STRIJDKRACHTEN

F.H. Meulman
Luitenant-Generaal

2008023624 / 1-12-2008

Koninklijke Luchtmacht

Ministerie van Defensie

Commandant
Luchtstrijdkrachten

Bezoekadres:
Hoofdkwartier Commando
Luchtstrijdkrachten
Luchtmachtplein 1
Postadres:
MPC 92 A
Postbus 8762
4820 BB Breda
www.luchtmacht.nl

Steller:

Nota

Aan C-DAOG
t.a.v. Mevr.

Datum 1 december 2008
Ons kenmerk CLSK2008023624
Uw kenmerk S2008027379
Onderwerp PX-10

Met referte heeft u mij verzocht om informatie aan te leveren over groepen personeel die veelvuldig in aanraking zijn geweest met het wapenreinigingsmiddel PX-10. In bijlage is een overzicht opgenomen van het historisch gebruik op de huidige CLSK-onderdelen, uitgesplitst naar functiegroep. Bij deze opsomming moet een kanttekening worden geplaatst. Het inventarisatieverzoek is gericht aan de huidige gebruikers van deze onderdelen, zij waren echter ten tijde van het gebruik van PX-10 elders gestationeerd. Dit geldt met name voor DHC op de locatie Gilze-Rijen, Luchttransport op de locatie Eindhoven en de Groep Geleide Wapens op de locatie de Peel.

Aangenomen mag worden dat de situatie op de inmiddels gedeactiveerde luchtmachtonderdelen Ypenburg, Twenthe, Soesterberg, Deelen, KLS, 1LVG, 2LVG, CTL en CLO en de gedeactiveerde opleidingseenheden LIMOS, KKSL, LUOS en LETS vergelijkbaar is geweest met de nog actieve onderdelen. De belangrijkste groepen gebruikers van PX-10 is personeel in de functiegroep GRO, het personeel van de voormalige Object Luchtverdediging (OLVD) die werkten met de wapensystemen punt 50, M55, M63 en 40L70 en personeel van de afdelingen Wapenonderhoud. Bij het oneigenlijke gebruik is dit het personeel van de mechanische gronduitrusting (MEGU).

PX-10 is met name gebruikt bij het onderhouden van wapens en 20 mm schakels. Daarnaast is het ontroesten, conserveren en het gebruik als generiek reinigingsmiddel vastgesteld als oneigenlijke toepassing.

Het formele gebruik heeft plaats gevonden van begin jaren 70 tot ongeveer 1984. Vanwege de eenvoudige verkrijgbaarheid en de kleine eenheid van verpakking, vanaf buisjes van 25 ml (NSN 9150-17-700-3055 preserveerolie PX-10 25 ml), is het aannemelijk dat het gebruik van PX-10 nog

Ministerie van Defensie

Commandant
Luchtstrijdkrachten

Datum 1 december 2008
Ons kenmerk CLSK2008023624

jaren na het staken van het formele gebruik is voortgezet. Niet in de laatste plaats in het oneigenlijke gebruik door de technische afdelingen.

Binnen CLSK is geen historische documentatie terug te vinden over (voorzorgmaatregelen bij) het gebruik van PX-10. Ook is blijkens opgave van het CML in het verleden geen onderzoek verricht gerelateerd aan het gebruik van PX-10.

In mei 2000 is naar aanleiding van een brief van de Staatsecretaris van Defensie (nr. P/2000001680 d.d. 22 mrt 2000) het KLu-personeel in de gelegenheid gesteld om het gebruik van en blootstelling aan gevaarlijke stoffen in het verleden alsnog te laten registreren. Uit de informatie van de onderdelen blijkt dat hier verschillend invulling aan is gegeven; sommige afdelingen hebben breed gebruik gemaakt van deze registratiemogelijkheid, terwijl vergelijkbare afdelingen binnen hetzelfde onderdeel hier maar beperkt invulling aan hebben gegeven. Deze gegevens zouden worden opgenomen in het P-dossier van betrokkenen. Voor het merendeel van het betrokken personeel bestaat dezerzijds geen inzage mogelijkheid in deze dossiers. Ook blijkt dat in sommige gevallen het registratieformulier in beheer van de betrokken medewerker is gegeven. Hoewel de historische registratieperiode in principe liep van 1 jan 1994 tot 1 juni 2000, en PX-10 in die periode formeel niet meer werd gebruikt, is uit interviews gebleken dat diverse medewerkers op dat moment al hebben laten vastleggen dat zij hebben gewerkt met PX-10.

Ik ga er tenslotte van uit dat de inventarisatie van de voormalige KLu-eenheden, zoals LCW en MPA, die thans zijn ondergebracht bij DMO, door zorg van D-DMO worden geïnventariseerd.

Commandant Luchtstrijdkrachten

Luitenant-generaal

Koninklijke Luchtmacht

Ministerie van Defensie

Commandant
Luchtstrijdkrachten

Bijlage

Datum 1 december 2008
Ons kenmerk CLSK 2008023624

Inventarisatie gebruik PX-10 per CLSK-onderdeel naar functiegroep.

Vliegbasis Leeuwarden
- bewakingspersoneel (LB) incl. OGRV
- personeel OLVD
- personeel MEGU
- personeel wapenonderhoud

Vliegbasis Volkel
- bewakingspersoneel (LB) incl. OGRV
- personeel OLVD
- personeel MEGU
- personeel wapenonderhoud

Vliegbasis Eindhoven
- bewakingspersoneel (LB) incl. OGRV
- personeel OLVD
- personeel MEGU
- personeel wapenonderhoud

Vliegbasis Gilze-Rijen
- bewakingspersoneel (LB) incl. OGRV
- personeel OLVD
- personeel MEGU
- personeel wapenonderhoud

Vliegbasis Woensdrecht
- bewakingspersoneel (LB) incl. OGRV
- personeel OLVD
- personeel MEGU
- personeel wapenonderhoud

GGW
- bewakingspersoneel (LB) incl. OGRV
- personeel MEGU
- personeel wapenonderhoud

AOCS
- bewakingspersoneel (LB) incl. OGRV
- personeel wapenonderhoud

Ministerie van Defensie

Plaatsvervangend
Commandant der
Luchtstrijdkrachten
Stg Vliegveiligheid, Kwaliteit,

Datum 1 december 2008
Ons kenmerk CLSK2008023624

MLM

- mogelijk gebruikt tijdens conservatorwerkzaamheden echter alle personeelsleden uit die tijd zijn thans niet meer werkzaam op het MLM

Defensiestaf
Nationaal
11 DEC 2008
S2008033185

Koninklijke Marechaussee

Ministerie van Defensie

Commandant Koninklijke Marechaussee
Directie Personeel en Organisatie

Bezoekadres:
Koningin Beatrixkazerne
Van Alkemadelaan 85
Postadres:
MPC 58 C
Postbus 90615
2509 LP Den Haag
www.marechaussee.nl

Steller:

Nota

Aan: Commandant der Strijdkrachten

Datum: 4 december 2008
Ons kenmerk: DP&O/2008/56975
Uw kenmerk: S2008027379
Onderwerp: Inventarisatie PX-10

Aanleiding
In uw nota d.d. 27 oktober jl. (kenmerk: S2008027379) heeft u aangegeven de groepen te willen inventariseren die door veelvuldige aanraking met PX-10 een verhoogd risico lopen en daarnaast meer inzicht te willen verkrijgen in de omvang van de blootstelling aan PX-10, de wijze van gebruik en de mogelijke te nemen maatregelen. Daartoe heeft u mij een aantal vragen gesteld; de antwoorden daarop treft u hierbij aan.

Algemeen
In het algemeen kan gesteld worden dat de bij de KMar beschikbare informatie over PX-10 zeer beperkt is. Veel informatie is "van horen zeggen". Reden hiervan is onder meer dat de KMar in de betreffende periode voor wat betreft regelgeving en materieel-logistieke ondersteuning sterk afhankelijk was van de KL. Bij de verkregen informatie was het onduidelijk of het PX-10 dan wel kerosine betrof.

Antwoorden op de gestelde vragen
Hieronder wordt de bij de KMar beschikbare informatie per door u gestelde vraag vermeld.

Kazernes en werkplaatsen waar PX-10 werd gebruikt:
PX 10 werd in beginsel, voor zover bekend, niet op gebruikersniveau gebruikt. Het was een wapenontsmettingsmiddel dat veelal bij de hogere echelons werd gebruikt. Er is geen specifieke informatie over locaties beschikbaar.

Toepassingen PX-10:
PX-10 werd gebruikt voor wapenonderhoud, in het bijzonder het ontvetten en reinigen van groeps- en/of persoonlijke wapens.

Voorgeschreven voorzorgsmaatregelen en het toezicht op de naleving:
Er was veelal geen sprake van voorzorgsmaatregelen; er werd met de handen zonder handschoenen met kwasten in de vloeistof gewerkt. Uit enkele reacties blijkt dat op sommige locaties luchtafzuigapparatuur in de omgeving van de vloeistof aanwezig was.

Groepen personeel die in aanraking zijn geweest en/of met PX-10 gewerkt hebben:
- Langdurig: wapenonderhoudsmonteurs 2e echelon en hoger
- Incidenteel: mogelijk personeel van Pantserwagenpelotons in de jaren 70 en 80 (onderhoud .50 en MAG in spoelbakken), vuurwapeninstructeurs KMar en individuele medewerkers.

Beschikbaarheid historische documentatie:
Bij de KMar is geen documentatie meer voorhanden.

DE COMMANDANT KONINKLIJKE MARECHAUSSEE,

Mr.
Luitenant-Generaal

2008016600

Koninklijke Landmacht

Ministerie van Defensie

Personeelscommando
Planning, Regie en
Ondersteuning
Arbocoördinatie

Bezoekadres:
Binckhorsthof
Binckhorstlaan 135
Postadres:
MPC 58L
Postbus 20703
2500 ES Den Haag
www.landmacht.nl

Nota

Aan CDS
t.a.v. D-DAOG

Datum 05 DEC. 2008
Ons kenmerk 2008016600
Onderwerp Inventarisatie PX-10

Referte: Inventarisatie PX-10, CDS 27 okt. 2008 (S2008027379)

In referte wordt gevraagd een inventarisatie van het gebruik en documentatie betreffende het gebruik van PX-10 binnen de landmacht in de periode vanaf ongeveer 1970. In dit schrijven geef ik, voor zover mogelijk, een antwoord op de in referte gestelde vragen:

- Specificeer de kazernes en de werkplaatsen waar PX -10 werd gebruikt;
- Geef daarbij aan voor welke toepassingen en in welke periode PX-10 werd gebruikt;
- Geef aan welke voorzorgsmaatregelen daarbij in de loop der tijd voorgeschreven waren en hoe op de naleving werd toegezien;
- Definieer groepen personeel die veelvuldig, langdurig en/of dagelijks in aanraking zijn geweest en/of hebben gewerkt met PX-10;
- Ga na of er nog historische documentatie (bijvoorbeeld instructies) over het gebruik van PX-10 beschikbaar is.

Hoewel gekocht voor een aantal specifieke doeleinden bij voornamelijk de marine, werd PX-10 ook binnen de landmacht gebruikt. PX-10 is breed verkrijgbaar geweest in de normale logistieke lijn en werd gebruikt voor het tijdelijk corrosiewerend maken (preserveren), depreserveren en reinigen van onbehandelde metalen onderdelen, voornamelijk wapens en wapensystemen. Uit gepubliceerde gegevens blijkt dat PX-10 in ieder geval sinds halverwege de jaren zeventig beschikbaar was in de bevo-lijn van de landmacht. Vanaf begin jaren tachtig is het middel uitgefaseerd en sinds 1989 is PX-10 niet meer gebruikt voor wapenreiniging. Vanaf 1995 zijn alle toepassingen gestopt. Het gehalte aan benzeen in PX-10 is vanaf 1979 drastisch teruggebracht en na 1988 bevatte PX-10 slechts nog sporen van deze stof.

Gesteld kan worden dat op vrijwel alle landmachtlocaties uit die tijd PX-10 gebruikt kan zijn. Op locaties waar destijds herstel- en onderhoudseenheden waren gehuisvest die een onderhoudsrelatie hadden met mobilisabele eenheden is dit vrijwel zeker het geval.
In de tijdspanne waarin PX-10 binnen de landmacht gebruikt werd, was dit binnen de toen geldende regels en normen. In november 1985 is een algemeen veiligheidsinformatieblad (AVIB) met nummer 8030-07 voor PX-10 uitgegeven. De AVIB is binnen het CLAS nog steeds beschikbaar. Deze AVIB bevat informatie over de samenstelling van het product en de daaraan verbonden gevaareigen-

Ministerie van Defensie

Personeelscommando
Planning, Regie en
Ondersteuning
Arbocoördinatie

Datum 05 [illegible]. 2008
Ons kenmerk 2008016600

schappen. De voorgeschreven preventiemaatregelen bestonden o.a. uit: PX-10 alleen gebruiken in goed geventileerde ruimtes en het dragen van beschermende handschoenen, kleding (overall) en adembescherming. Voor een juiste interpretatie moet men het maatregelenpakket plaatsen tegen de kennis en de stand van de wetenschap in die tijd.
Potentieel (dagelijks) blootgestelden moeten bij de landmacht worden gezocht in de categorie medewerkers die binnen deze werkplaatsen geplaatst zijn geweest op uitvoerend niveau. Daarbij moet worden gedacht aan burger- en militaire medewerkers tot en met het rangsniveau van sergeant-majoor en burgerequivalent.

DE COMMANDANT LANDSTRIJDKRACHTEN

Luitenant-generaal

Defensie Materieel Organisatie

Ministerie van Defensie

Defensie Materieel Organisatie
Directie Logistieke Bedrijven

Marinebedrijf
Directie

Bezoekadres:
Nieuwe Haven
Postadres:
MPC 10 A
Postbus 10.000
1780 CA Den Helder
Nederland
www.defensie.nl

Telefoon +31 223 656166
Fax +31 223 656163

Aan Directeur Logistieke Bedrijven wnd.
Brigadegeneraal P.J.H.T.M. Dohmen
Frederikkazerne
MPC 58 A
's-GRAVENHAGE

Datum 17 december 2008
Ons kenmerk MB 2008033613
Onderwerp blootstelling personeel Marinebedrijf aan PX-10
Referte S2008027379

U heeft mij verzocht de door de Waarnemend Commandant der Strijdkrachten gestelde vragen over de blootstelling van personeel van het Marinebedrijf aan PX-10 te beantwoorden. De bijlage bevat de resultaten van deze inventarisatie per vraag uit de referte. Daar in het archief slechts summier informatie voorhanden is over het gebruik van dit middel, heb ik voor de beantwoording voornamelijk gebruik gemaakt van interviews met medewerkers.

PX-10 is gebruikt bij het onderhouden van klein kaliber wapens en het ontroesten en conserveren van motoren en andere scheepsonderdelen. Deze werkzaamheden werden op verschillende manieren uitgevoerd, waaronder het dompelen in baden dan wel het opbrengen van PX-10 met kwasten en nevelspuiten. Hierdoor zijn niet alleen de werknemers die direct werkzaam waren met dit reinigingsmiddel, maar naar verwachting ook diegenen die in de directe nabijheid van deze werkzaamheden verkeerden blootgesteld aan PX-10.

Binnen het Marinebedrijf is geen historische documentatie voorhanden (betreffende eventuele voorzorgmaatregelen) over het gebruik van PX-10.

ALGEMEEN DIRECTEUR MARINEBEDRIJF

dr. ir. A.J. de Waard
Commandeur van de technische dienst

Bij beantwoording datum, ons kenmerk en onderwerp vermelden.

Bijlage bij nota MB 2008033613 - blootstelling personeel Marinebedrijf aan PX-10

De bijlage bevat achtereenvolgens een antwoord op de volgende vragen:

1. Specificeer de kazernes en de werkplaatsen waar PX-10 werd gebruikt;
2. Geef daarbij aan voor welke toepassingen en in welke periode PX-10 werd gebruikt;
3. Geef aan welke voorzorgsmaatregelen daarbij in de loop der tijd voorgeschreven waren en hoe op de naleving daarvan werd toegezien;
4. Definieer groepen personeel die veelvuldig, langdurig en/of dagelijks in aanraking zijn geweest en/of gewerkt hebben met PX-10;
5. Ga na of er nog historische documentatie (bijvoorbeeld instructies) over het gebruik van PX-10 beschikbaar is.

1.1 Ad 1: Specificeer de kazernes en de werkplaatsen waar PX-10 werd gebruikt.

PX-10 is in ieder geval in de volgende bedrijven en werkplaatsen gebruikt:

- Rijkswerf (locatie Willemsoord).
- Bewapeningswerkplaatsen, afdeling Klein Kaliber Wapens, Torpedo's en Munitie Technische Werkplaatsen (MTW).
- Marinekazerne Erfprins.
- Schepen van de Koninklijke Marine.
- Schietterrein Petten / Breezanddijk.

1.2 Ad. 2: Geef daarbij aan voor welke toepassingen en in welke periode PX-10 werd gebruikt.

PX-10 is in ieder geval voor de volgende toepassingen gebruikt:

- Reinigen en conserveren van stoomketels. Deze werkzaamheden gebeurde op verschillende manieren, waaronder het opbrengen van PX-10 met kwasten en/of nevelspuiten.
- In vrijwel alle werkplaatsen van de Rijkswerf (locatie Willemsoord) is PX-10 gebruikt als reinigings- en/of conserveermiddel voor diverse werkzaamheden.
- Reinigen wapens, torpedo-onderdelen, patroonhulzen en onderdelen van scheepsdiesels.

Voor zover is na te gaan, is PX-10 in de periode 1968 tot 1987 in de werkplaatsen gebruikt en op de schietterreinen tot halverwege de jaren '90.

1.3 Ad. 3: Geef aan welke voorzorgsmaatregelen daarbij in de loop der tijd voorgeschreven waren en hoe op de naleving daarvan werd toegezien.

Er zijn geen voorgeschreven voorzorgsmaatregelen bekend. Voor zover is na te gaan, zijn in de praktijk ook geen voorzorgsmaatregelen getroffen. Er is ook geen voorlichting gegeven over het gebruik. Er was geen toezicht op het gebruik dan wel op de naleving van de regels voor een juiste toepassing van het middel.

Uit de interviews blijkt bijvoorbeeld dat bij de revisie van klein kaliber wapens (KKW)een open reservoir met PX-10 was geplaatst in de reinigingsruimte van de werkplaats. Daarbij dampte het middel onbeperkt uit in de omgeving. Tijdens preventief onderhoud werd voor het reinigen van wapens en onderdelen regelmatig gebruik gemaakt van een grote reinigingsbak in de afdeling. Alle personeelsleden in deze werkplaats maakten gebruik van deze voorziening. In de werkplaats KKW is wellicht één muurventilator als voorzorgsmaatregel aan te merken. Deze is echter volstrekt onvoldoende als beschermingsmiddel voor het daar werkzame personeel.

Ad. 4: Definieer groepen personeel die veelvuldig, langdurig en/of dagelijks in aanraking zijn geweest en/of gewerkt hebben met PX-10.

De volgende groepen personeel zijn veelvuldig, langdurig en/of dagelijks in aanraking geweest dan wel hebben gewerkt met PX-10:

- Het personeel van de Bewapeningswerkplaatsen, afdeling Klein Kaliber Wapens, Torpedo's en Munitie Technische Werkplaatsen (MTW) (voor allen geldt: vijf dagen per week variërend van twee tot acht uur per dag.
- Het personeel van de Rijkswerf dat was belast met het reinigen en conserveren van stoomketels van de marineschepen. Het betreft onder meer ketelmakers, scheepmakers, bankwerkers (buiten) elektromonteurs (buiten) en koperslagers. Daarnaast het personeel van de motorenwerkplaats.
- Personeel marinekazerne Erfprins.
- Personeel marineschepen. Het betreft onder meer torpedomakers, geschutmakers en konstabels (wekelijks enkele uren blootstelling).
- Personeel beproevingen munitie

1.4 Ad. 5: Ga na of er nog historische documentatie (bijvoorbeeld instructies) over het gebruik van PX-10 beschikbaar is.

Er is geen historische documentatie over het gebruik van PX-10 gevonden. Het gebruik van PX-10 is wel rond 1980 besproken in de Werkplaats Overleg Commissie (WOC) vergadering van de Bewapeningswerkplaatsen. Naar aanleiding hiervan is nader onderzoek gedaan, waarschijnlijk (is geen documentatie van) i.s.m. met de Arbodienst. Dit heeft uiteindelijk geleid tot toepassing van het middel bio-decreaser.

Volgens het etiket op de drum waren naast Benzeen ook Tolueen en Xyleen bestanddelen van PX10. Het etiket van betreffende verpakking is beschikbaar.

Ministerie van Defensie

Defensiestaf
Directie Aansturen
Operationele Gereedstelling

Bezoekadres:
Prinses Julianakazerne
Thérèse Schwartzestraat 1
Postadres:
MPC 58 G
Postbus 90711
2509 LS Den Haag
www.defensie.nl

Steller:
[redacted]
Telefoon (070) 316 73 54
Fax (070) 316 76 56
Intern (546) 6 73 54

Defensie

Nota

Aan HDP
HDP/DMG

Afschrift aan

Datum 15-12-2008
Ons kenmerk S2008032519
Onderwerp Inventarisatie PX-10

Aan de defensieonderdelen heb ik verzocht om uiterlijk 1 december 2008 informatie aan te leveren over groepen personeel die veelvuldig in aanraking zijn geweest met PX-10.

Om groepen personeel te inventariseren die door veelvuldige aanraking met PX-10 een verhoogd risico lopen en om meer inzicht te verkrijgen in de omvang van de blootstelling aan PX-10, de wijze van gebruik en de mogelijk te nemen maatregelen, heb ik verzocht het volgende aan te geven:

- Specificeer de kazernes en de werkplaatsen waar PX-10 werd gebruikt;
- Geef daarbij aan voor welke toepassingen en in welke periode PX-10 werd gebruikt;
- Geef aan welke voorzorgsmaatregelen daarbij in de loop der tijd voorgeschreven waren en hoe op de naleving daarvan werd toegezien;
- Definieer groepen personeel die veelvuldig, langdurig en/of dagelijks in aanraking zijn geweest en/of gewerkt hebben met PX-10;
- Ga na of er nog historische documentatie (bijvoorbeeld instructies) over het gebruik van PX-10 beschikbaar is.

De ontvangen gegevens en de afschriften van de beschikbare historische gegevens heb ik verwerkt in de bijlagen. Van CZSK heb ik nog niets ontvangen en van CDC heb ik geen volledig overzicht ontvangen. Ik heb beide defensieonderdelen verzocht om de gevraagde gegevens zo snel als mogelijk aan te leveren.

DE COMMANDANT DER STRIJDKRACHTEN
voor deze
De Directeur Aansturen Operationele Gereedheid

drs. J.H. Wehren
Generaal-majoor

Bijlage 1: Gegevens van de defensieonderdelen.

HDP
Ontvangen
Plaats 33434

Bij beantwoording datum, ons kenmerk en onderwerp vermelden.

Ministerie van Defensie

Defensiestaf
Directie Aansturen
Operationele Gereedstelling

Bezoekadres:
Plein 4
Postadres:
MPC 58 B
Postbus 20701
2500 ES Den Haag
www.defensie.nl

Defensie

Bijlage 1

Datum

Ons kenmerk S2008032519

CLSK

Algemeen

Hieronder is een overzicht opgenomen van het historisch gebruik op de huidige CLSK-onderdelen, uitgesplitst naar functiegroep. Bij deze opsomming moet een kanttekening worden geplaatst. Het inventarisatieverzoek is gericht aan de huidige gebruikers van deze onderdelen, zij waren echter ten tijde van het gebruik van PX-10 elders gestationeerd. Dit geldt met name voor DHC op de locatie Gilze-Rijen, Luchttransport op de locatie Eindhoven en de Groep Geleide Wapens op de locatie de Peel.

Aangenomen mag worden dat de situatie op de inmiddels gedeactiveerde luchtmachtonderdelen Ypenburg, Twenthe, Soesterberg, Deelen, KLS, 1LVG, 2LVG, CTL en CLO en de gedeactiveerde opleidingseenheden LIMOS, KKSL, LUOS en LETS vergelijkbaar is geweest met de nog actieve onderdelen. De belangrijkste groepen gebruikers van PX-10 is personeel in de functiegroep GRO, het personeel van de voormalige Object Luchtverdediging (OLVD) die werkten met de wapensystemen punt 50, M55, M63 en 40L70 en personeel van de afdelingen Wapenonderhoud. Bij het oneigenlijke gebruik is dit het personeel van de mechanische gronduitrusting (MEGU).

Toepassingen PX 10:

PX-10 is met name gebruikt bij het onderhouden van wapens en 20 mm schakels. Daarnaast is het ontroesten, conserveren en het gebruik als generiek reinigingsmiddel vastgesteld als oneigenlijke toepassing.

Het formele gebruik heeft plaats gevonden van begin jaren 70 tot ongeveer 1984. Vanwege de eenvoudige verkrijgbaarheid en de kleine eenheid van verpakking, vanaf buisjes van 25 ml (NSN 9150-17-700-3055 preserveerolie PX-10 25 ml), is het aannemelijk dat het gebruik van PX-10 nog jaren na het staken van het formele gebruik is voortgezet. Niet in de laatste plaats in het oneigenlijke gebruik door de technische afdelingen.

Voorgeschreven voorzorgsmaatregelen en het toezicht op de naleving:

Via diverse bronnen heeft CLSK vernomen dat een aantal mensen wel handschoenen heeft gebruikt om verkleuring van de handen te voorkomen. Daarnaast gebruikte een enkeling mond- cq. adembescherming.

Ministerie van Defensie

Defensiestaf
Directie Aansturen
Operationele Gereedstelling

Datum

Ons kenmerk S2009032513

Groepen personeel die in aanraking zijn geweest en/of met PX 10 gewerkt hebben:

Vliegbasis Leeuwarden
- bewakingspersoneel (LB) incl. OGRV
- personeel OLVD
- personeel MEGU
- personeel wapenonderhoud

Vliegbasis Volkel
- bewakingspersoneel (LB) incl. OGRV
- personeel OLVD
- personeel MEGU
- personeel wapenonderhoud

Vliegbasis Eindhoven
- bewakingspersoneel (LB) incl. OGRV
- personeel OLVD
- personeel MEGU
- personeel wapenonderhoud

Vliegbasis Gilze-Rijen
- bewakingspersoneel (LB) incl. OGRV
- personeel OLVD
- personeel MEGU
- personeel wapenonderhoud

Vliegbasis Woensdrecht
- bewakingspersoneel (LB) incl. OGRV
- personeel OLVD
- personeel MEGU
- personeel wapenonderhoud

GGW
- bewakingspersoneel (LB) incl. OGRV
- personeel MEGU
- personeel wapenonderhoud

AOCS
- bewakingspersoneel (LB) incl. OGRV
- personeel wapenonderhoud

MLM
- mogelijk gebruikt tijdens conservatorwerkzaamheden echter alle personeelsleden uit die tijd zijn thans niet meer werkzaam op het MLM

LMG
- personeel wapenonderhoud

Ministerie van Defensie

Defensiestaf
Directie Aansturen
Operationele Gereedstelling

Datum

Ons kenmerk S2000032519

MVVK

- technisch personeel

Beschikbaarheid historische documentatie:
Binnen CLSK is geen historische documentatie terug te vinden over (voorzorgmaatregelen bij) het gebruik van PX-10. Ook is blijkens opgave van het CML in het verleden geen onderzoek verricht gerelateerd aan het gebruik van PX-10.

Kopie gevoegd

In mei 2000 is naar aanleiding van een brief van de Staatsecretaris van Defensie (nr. P/2000001680 d.d. 22 mrt 2000) het KLu-personeel in de gelegenheid gesteld om het gebruik van en blootstelling aan gevaarlijke stoffen in het verleden alsnog te laten registreren.
Uit de informatie van de onderdelen blijkt dat hier verschillend invulling aan is gegeven; sommige afdelingen hebben breed gebruik gemaakt van deze registratiemogelijkheid, terwijl vergelijkbare afdelingen binnen hetzelfde onderdeel hier maar beperkt invulling aan hebben gegeven.
Deze gegevens zouden worden opgenomen in het P-dossier van betrokkenen. Voor het merendeel van het betrokken personeel bestaat dezerzijds geen inzage mogelijkheid in deze dossiers. Ook blijkt dat in sommige gevallen het registratieformulier in beheer van de betrokken medewerker is gegeven. Hoewel de historische registratieperiode in principe liep van 1 jan 1994 tot 1 juni 2000, en PX-10 in die periode formeel niet meer werd gebruikt, is uit interviews gebleken dat diverse medewerkers op dat moment al hebben laten vastleggen dat zij hebben gewerkt met PX-10.

Bijzonderheden:
Binnen CLSK werken veel mensen van de voormalige MLVD, voor zover zij geïnterviewd zijn melden sommige het gebruik van PX-10, betrokkenen hebben zowel op Valkenburg als op de Kooy gewerkt. Hier ligt een taak voor CZSK om daar duidelijkheid in te brengen.

CLSK gaat er van uit dat de inventarisatie van de voormalige KLu-eenheden, zoals LCW en MPA, die thans zijn ondergebracht bij DMO, door zorg van D-DMO worden geïnventariseerd.

Verder blijkt uit onze inventarisatie dat de bekendheid met het dossier PX-10 niet groot is, ondanks publicatie in de Defensiekrant en het intranet. CLSK verzoekt om een zo groot mogelijke openheid over dit onderwerp, waarbij vooral de post-actieven niet worden vergeten.

Ministerie van Defensie

Defensiestaf
Directie Aansturen
Operationele Gereedstelling

Datum

Ons kenmerk: 2009022519

CKMar

Algemeen
Bij de KMar beschikbare informatie over PX 10 zeer beperkt is. Veel informatie is "van horen zeggen". Reden hiervan is mede dat de KMar in de betreffende periode voor wat betreft regelgeving en materieel-logistieke ondersteuning sterk afhankelijk was van de KL. Bij de verkregen informatie was het onduidelijk of het PX 10 dan wel kerosine betrof.

Kazernes en werkplaatsen waar PX 10 werd gebruikt:
Er is geen specifieke informatie over locaties beschikbaar.

Toepassingen PX 10:
PX 10 werd in beginsel voor zover bekend niet op gebruikersniveau gebruikt. Het was een wapenontsmettingsmiddel dat veelal bij de hogere echelons werd gebruikt. Wapenonderhoud, in het bijzonder het ontvetten en reinigen van groeps- en/of persoonlijke wapens.

Voorgeschreven voorzorgsmaatregelen en het toezicht op de naleving:
Veelal geen voorzorgsmaatregelen, er werd met de handen zonder handschoenen met kwasten in de vloeistof gewerkt. Uit enkele reacties blijkt dat op sommige locaties luchtafzuigapparatuur in de omgeving van de vloeistof aanwezig was.

Groepen personeel die in aanraking zijn geweest en/of met PX 10 gewerkt hebben:
- langdurig: wapenonderhoudsmonteurs 2e echelon en hoger
- incidenteel: mogelijk personeel van Pantserwagenpelotons in de 70-er en 80-er jaren (onderhoud .50 en MAG in spoelbakken), vuurwapeninstructeurs KMar en individuele medewerkers.

Beschikbaarheid historische documentatie:
Bij de KMar is geen documentatie meer voorhanden.

Ministerie van Defensie

Defensiestaf
Directie Aansturen
Operationele Gereedstelling

Datum

Ons kenmerk S2008032519

DMO

Algemeen

PX 10 wordt waarschijnlijk sinds de jaren 60 binnen de Krijgsmacht gebruikt.
DMO heeft geen informatie van het gebruik van PX 10 bij LCW.
In de 70'er jaren waren er gezondheidsproblemen (eczeem) bij personeel wat werkzaam was bij in ieder geval de Marine. Deze problemen zijn eind 1980 geëscaleerd. Naar aanleiding van een Nota van de Inspecteur Gezondheidszorg der Zeemacht aan C-Zeemacht. In 1981 is PX 10 van boord van schepen verwijderd en is het gebruik geleidelijk in werkplaatsen afgebouwd. In 1996 is de Britse performance specificatie door UK MOD ingetrokken.

Kazernes en werkplaatsen waar PX 10 werd gebruikt:

Bewapeningswerkplaatsen van het Marinebedrijf
IBL

Toepassingen PX 10:

Het werd toegepast als reinigings- en preserveermiddel voor wapens in wapenonderhoudskamers, o.a. de bewapeningswerkplaatsen van het Marinebedrijf.
PX-10 werd bij de Marine gebruikt aan boord van schepen als waterverdringend middel.
Bij IBL werd PX 10 in ieder geval toegepast als middel voor kortdurend preserveren van gereinigde onderdelen.

Groepen personeel die in aanraking zijn geweest en/of met PX 10 gewerkt hebben:

Personeel van de Marine.

Beschikbaarheid historische documentatie:

Intern de DMO heeft een vervolgonderzoek naar de aanwezigheid van dossiers en andere archiefstukken plaatsgevonden om de samenstelling van PX-10 boven water te halen.
Over de resultaten van dit onderzoek kan het volgende worden gerapporteerd:

- Het volledige archief van het Defensie Bedrijfsstoffen Bedrijf (DBB) is doorzocht. Bij dit onderzoek is geen informatie over PX-10 aangetroffen;
- Het DBB heeft binnen de informatiesystemen van CLSK geen informatie over PX-10 aangetroffen;
- Het Marinebedrijf heeft binnen haar informatiesystemen geen informatie over PX-10 aangetroffen;
- Het Landelijk Bevoorradingsbedrijf heeft binnen de informatiesystemen van de CLAS geen informatie over PX-10 aangetroffen;
- Voor 1996 heeft de firma ITS Caleb Brett ten behoeve van DMKL / Matlogco analyses uitgevoerd op de samenstelling van PX-10. ITS Caleb Brett heeft aangegeven, dat haar archieven maximaal 10 jaar teruggaan en dat zij geen informatie meer in haar bezit heeft over de voor 1996 uitgevoerde analyses.

Op grond van bovenstaand onderzoek blijkt dat binnen de DMO geen informatie aanwezig is over de exacte samenstelling van PX-10 en/of leveranciers, welke PX-10 in de loop der jaren daadwerkelijk aan het Ministerie van Defensie hebben geleverd.

Ministerie van Defensie

Defensiestaf
Directie Aansturen
Operationele Gereedstelling

Datum

Ons kenmerk S20080325/9

CDC

Groepen personeel die in aanraking zijn geweest en/of met PX 10 gewerkt hebben:
Bewakers/beveiligers van de Directie Beveiliging Vastgoed (Haagse regio inclusief Gouda en Twente en Soesterberg)
Bewakers/Beveiligers van het toekomstige (medio 2009) DBBO
KIM (den helder)/KMA (breda)

Ministerie van Defensie

Defensiestaf
Directie Aansturen
Operationele Gereedstelling

Datum

Ons kenmerk S 20080325 [illegible]

CLAS

Algemeen

Uit gepubliceerde gegevens blijkt dat PX-10 in ieder geval sinds halverwege de jaren zeventig beschikbaar was in de bevo-lijn van de landmacht. Vanaf begin jaren tachtig is het middel uitgefaseerd en sinds 1989 is PX-10 niet meer gebruikt voor wapenreiniging. Vanaf 1995 zijn alle toepassingen gestopt. Het gehalte aan benzeen in PX-10 is vanaf 1979 drastisch teruggebracht en na 1988 bevatte PX-10 slechts nog sporen van deze stof.

Kazernes en werkplaatsen waar PX 10 werd gebruikt:

Op vrijwel alle landmachtlocaties kan PX-10 zijn gebruikt. Op locaties waar destijds herstel- en onderhoudseenheden waren gehuisvest die een onderhoudsrelatie hadden met mobilisabele eenheden is dit vrijwel zeker het geval.

Toepassingen PX 10:

PX-10 is breed verkrijgbaar geweest in de normale logistieke lijn en werd gebruikt voor het tijdelijk corrosiewerend maken (preserveren), depreserveren en reinigen van onbehandelde metalen onderdelen, voornamelijk wapens en wapensystemen.

Voorgeschreven voorzorgsmaatregelen en het toezicht op de naleving:

De voorgeschreven preventiemaatregelen bestonden o.a. uit: PX-10 alleen gebruiken in goed geventileerde ruimtes en het dragen van beschermende handschoenen, kleding (overall) en adembescherming. Voor een juiste interpretatie moet men het maatregelenpakket plaatsen tegen de kennis en de stand van de wetenschap in die tijd.

Groepen personeel die in aanraking zijn geweest en/of met PX 10 gewerkt hebben:

Potentieel (dagelijks) blootgestelden moeten bij de landmacht worden gezocht in de categorie medewerkers die binnen deze werkplaatsen geplaatst zijn geweest op uitvoerend niveau. Daarbij moet worden gedacht aan burger- en militaire medewerkers tot en met het rangsniveau van sergeant-majoor en burgerequivalent.

Beschikbaarheid historische documentatie:

In de tijdspanne waarin PX-10 binnen de landmacht gebruikt werd, was dit binnen de toen geldende regels en normen. In november 1985 is een algemeen veiligheidsinformatieblad (AVIB) met nummer 8030-07 voor PX-10 uitgegeven. De AVIB is binnen het CLAS nog steeds beschikbaar. Deze AVIB bevat informatie over de samenstelling van het product en de daaraan verbonden gevaareigenschappen.

Ministerie van Defensie

Defensiestaf
Directie Aansturen
Operationele Gereedstelling

Bezoekadres:
Prinses Julianakazerne
Thérèse Schwartzestraat 15
Postadres:
MPC 58 G
Postbus 90711
2509 LS Den Haag
www.defensie.nl

Steller:

Nota

Aan — HDP
HDP/DMG

Afschrift aan

Datum 19 DEC. 2008

Ons kenmerk S2008033264

Onderwerp Inventarisatie PX-10

Referte: Nota CDS d.d. 10 december 2008, nummer S2008032519 (inventarisatie px-10)

Aan de defensieonderdelen heb ik verzocht om uiterlijk 1 december 2008 informatie aan te leveren over groepen personeel die veelvuldig in aanraking zijn geweest met PX-10.

Met referte heb ik u de gegevens van de defensieonderdelen verzonden. In aanvulling op referte stuur ik u hierbij de gegevens van CZSK welke zijn verwerkt in de bijlage.

DE COMMANDANT DER STRIJDKRACHTEN
voor deze
De Directeur Aansturen Operationele Gereedheid

drs.
Generaal-majoor

Bijlage 1: Gegevens van CZSK.

P/2008034263

Bij beantwoording datum, ons kenmerk en onderwerp vermelden.

Ministerie van Defensie

Defensiestaf
Directie Aansturen
Operationele Gereedstelling

Bezoekadres:
Plein 4
Postadres:
MPC 58 B
Postbus 20701
2500 ES Den Haag
www.defensie.nl

Defensie

Bijlage 1

Datum 19 DEC. 2008
Ons kenmerk S2008033264

CZSK

Toepassingen PX 10:
Reinigen van wapens en wapenonderdelen, reinigen elektromotoren en ventilatoren, conservatie van schepen

Voorgeschreven voorzorgsmaatregelen en het toezicht op de naleving:
Zie MARALG 058/81 en 175/83 alsmede het artikelinformatieblad "waterdisplacing fluid PX 10"; Toezicht op naleving van de veiligheidsvoorschriften was, althans volgens controlerapport van de NBCD-school, marginaal (archiefmateriaal is reeds verzonden aan HDP en DAOG).

Groepen personeel die in aanraking zijn geweest en/of met PX 10 gewerkt hebben:
Schepelingen uit de dienstvakken konstabel, geschutsmaker, torpedomaker, elektromonteur alsmede mariniers tewerkgesteld in wapenkamers en personeel, tewerkgesteld op de dienst conservatie.

Schepen:
Kruisers de Ruyter en Zeven Provincieen; jagers Holland- en Frieslandklasse; fregatten Roofdierklasse, S-, L-, GW-fregatten, onderzeeboten 3-cylindertype, Zwaardvis- en Walrusklasse; voorts in beperkte mate op mijnenjager/vegers Dokkum-, van Straelen. en Wildervankklasse, AMS mijnenvegers, Snellius (oud), Luymes (oud), Buyskes, Blommendal, Tydeman, Onbevreesd, Mercuur (oud), Bulgia, Hadda, Freyer.

Kazernes:
Van Braam Houckgeest, Van Gent, Willemsoord, Mijnendienst, Onderzeedienst, Erfprins, Amsterdam, Vlissingen, Savaneta, Suffisant, Parera, KIM, Joost Dourlein.

Beschikbaarheid historische documentatie:
Beschikbaar materiaal is reeds op 23 oktober gemaild aan HDP en DAOG.

Defensie

Ministerie van Defensie

Defensiestaf
Directie Aansturen
Operationele Gereedstelling

Bezoekadres:
Prinses Julianakazerne
Thérèse Schwartzestraat 1
Postadres:
MPC 58 G
Postbus 90711
2509 LS Den Haag
www.defensie.nl

Steller:
[redacted]
Telefoon (070) 316 73 54
Fax (070) 316 76 56
Intern (546) 6 73 54

Nota

Aan HDP
HDP/DMG

Afschrift aan

Datum 15-12-2008
Ons kenmerk S2008032519
Onderwerp Inventarisatie PX-10

Aan de defensieonderdelen heb ik verzocht om uiterlijk 1 december 2008 informatie aan te leveren over groepen personeel die veelvuldig in aanraking zijn geweest met PX-10.

Om groepen personeel te inventariseren die door veelvuldige aanraking met PX-10 een verhoogd risico lopen en om meer inzicht te verkrijgen in de omvang van de blootstelling aan PX-10, de wijze van gebruik en de mogelijk te nemen maatregelen, heb ik verzocht het volgende aan te geven:

- Specificeer de kazernes en de werkplaatsen waar PX-10 werd gebruikt;
- Geef daarbij aan voor welke toepassingen en in welke periode PX-10 werd gebruikt;
- Geef aan welke voorzorgsmaatregelen daarbij in de loop der tijd voorgeschreven waren en hoe op de naleving daarvan werd toegezien;
- Definieer groepen personeel die veelvuldig, langdurig en/of dagelijks in aanraking zijn geweest en/of gewerkt hebben met PX-10;
- Ga na of er nog historische documentatie (bijvoorbeeld instructies) over het gebruik van PX-10 beschikbaar is.

De ontvangen gegevens en de afschriften van de beschikbare historische gegevens heb ik verwerkt in de bijlagen. Van CZSK heb ik nog niets ontvangen en van CDC heb ik geen volledig overzicht ontvangen. Ik heb beide defensieonderdelen verzocht om de gevraagde gegevens zo snel als mogelijk aan te leveren.

DE COMMANDANT DER STRIJDKRACHTEN
voor deze
De Directeur Aansturen Operationele Gereedheid

drs. J.H. Wehren
Generaal-majoor

HDP
Binnen: 15 DEC 2008
P/2008 33454

Bijlage 1: Gegevens van de defensieonderdelen.

Bij beantwoording datum, ons kenmerk en onderwerp vermelden.

Ministerie van Defensie

Defensiestaf
Directie Aansturen
Operationele Gereedstelling

Bezoekadres:
Plein 4
Postadres:
MPC 58 B
Postbus 20701
2500 ES Den Haag
www.defensie.nl

Defensie

Bijlage 1

Datum

Ons kenmerk S2008032519

CLSK

Algemeen

Hieronder is een overzicht opgenomen van het historisch gebruik op de huidige CLSK-onderdelen, uitgesplitst naar functiegroep. Bij deze opsomming moet een kanttekening worden geplaatst. Het inventarisatieverzoek is gericht aan de huidige gebruikers van deze onderdelen, zij waren echter ten tijde van het gebruik van PX-10 elders gestationeerd. Dit geldt met name voor DHC op de locatie Gilze-Rijen, Luchttransport op de locatie Eindhoven en de Groep Geleide Wapens op de locatie de Peel.

Aangenomen mag worden dat de situatie op de inmiddels gedeactiveerde luchtmachtonderdelen Ypenburg, Twenthe, Soesterberg, Deelen, KLS, 1LVG, 2LVG, CTL en CLO en de gedeactiveerde opleidingseenheden LIMOS, KKSL, LUOS en LETS vergelijkbaar is geweest met de nog actieve onderdelen. De belangrijkste groepen gebruikers van PX-10 is personeel in de functiegroep GRO, het personeel van de voormalige Object Luchtverdediging (OLVD) die werkten met de wapensystemen punt 50, M55, M63 en 40L70 en personeel van de afdelingen Wapenonderhoud. Bij het oneigenlijke gebruik is dit het personeel van de mechanische gronduitrusting (MEGU).

Toepassingen PX 10:

PX-10 is met name gebruikt bij het onderhouden van wapens en 20 mm schakels. Daarnaast is het ontroesten, conserveren en het gebruik als generiek reinigingsmiddel vastgesteld als oneigenlijke toepassing.

Het formele gebruik heeft plaats gevonden van begin jaren 70 tot ongeveer 1984. Vanwege de eenvoudige verkrijgbaarheid en de kleine eenheid van verpakking, vanaf buisjes van 25 ml (NSN 9150-17-700-3055 preserveerolie PX-10 25 ml), is het aannemelijk dat het gebruik van PX-10 nog jaren na het staken van het formele gebruik is voortgezet. Niet in de laatste plaats in het oneigenlijke gebruik door de technische afdelingen.

Voorgeschreven voorzorgsmaatregelen en het toezicht op de naleving:

Via diverse bronnen heeft CLSK vernomen dat een aantal mensen wel handschoenen heeft gebruikt om verkleuring van de handen te voorkomen. Daarnaast gebruikte een enkeling mond- cq. adembescherming.

Ministerie van Defensie

Defensiestaf
Directie Aansturen
Operationele Gereedstelling

Datum

Ons kenmerk S2009032513

Groepen personeel die in aanraking zijn geweest en/of met PX 10 gewerkt hebben:

Vliegbasis Leeuwarden
- bewakingspersoneel (LB) incl. OGRV
- personeel OLVD
- personeel MEGU
- personeel wapenonderhoud

Vliegbasis Volkel
- bewakingspersoneel (LB) incl. OGRV
- personeel OLVD
- personeel MEGU
- personeel wapenonderhoud

Vliegbasis Eindhoven
- bewakingspersoneel (LB) incl. OGRV
- personeel OLVD
- personeel MEGU
- personeel wapenonderhoud

Vliegbasis Gilze-Rijen
- bewakingspersoneel (LB) incl. OGRV
- personeel OLVD
- personeel MEGU
- personeel wapenonderhoud

Vliegbasis Woensdrecht
- bewakingspersoneel (LB) incl. OGRV
- personeel OLVD
- personeel MEGU
- personeel wapenonderhoud

GGW
- bewakingspersoneel (LB) incl. OGRV
- personeel MEGU
- personeel wapenonderhoud

AOCS
- bewakingspersoneel (LB) incl. OGRV
- personeel wapenonderhoud

MLM
- mogelijk gebruikt tijdens conservatorwerkzaamheden echter alle personeelsleden uit die tijd zijn thans niet meer werkzaam op het MLM

LMG
- personeel wapenonderhoud

Ministerie van Defensie

Defensiestaf
Directie Aansturen
Operationele Gereedstelling

Datum

Ons kenmerk S2000032519

MVVK

- technisch personeel

Beschikbaarheid historische documentatie:
Binnen CLSK is geen historische documentatie terug te vinden over (voorzorgmaatregelen bij) het gebruik van PX-10. Ook is blijkens opgave van het CML in het verleden geen onderzoek verricht gerelateerd aan het gebruik van PX-10.

Kopie gevoegd

In mei 2000 is naar aanleiding van een brief van de Staatsecretaris van Defensie (nr. P/2000001680 d.d. 22 mrt 2000) het KLu-personeel in de gelegenheid gesteld om het gebruik van en blootstelling aan gevaarlijke stoffen in het verleden alsnog te laten registreren.
Uit de informatie van de onderdelen blijkt dat hier verschillend invulling aan is gegeven; sommige afdelingen hebben breed gebruik gemaakt van deze registratiemogelijkheid, terwijl vergelijkbare afdelingen binnen hetzelfde onderdeel hier maar beperkt invulling aan hebben gegeven.
Deze gegevens zouden worden opgenomen in het P-dossier van betrokkenen. Voor het merendeel van het betrokken personeel bestaat dezerzijds geen inzage mogelijkheid in deze dossiers. Ook blijkt dat in sommige gevallen het registratieformulier in beheer van de betrokken medewerker is gegeven. Hoewel de historische registratieperiode in principe liep van 1 jan 1994 tot 1 juni 2000, en PX-10 in die periode formeel niet meer werd gebruikt, is uit interviews gebleken dat diverse medewerkers op dat moment al hebben laten vastleggen dat zij hebben gewerkt met PX-10.

Bijzonderheden:
Binnen CLSK werken veel mensen van de voormalige MLVD, voor zover zij geïnterviewd zijn melden sommige het gebruik van PX-10, betrokkenen hebben zowel op Valkenburg als op de Kooy gewerkt. Hier ligt een taak voor CZSK om daar duidelijkheid in te brengen.

CLSK gaat er van uit dat de inventarisatie van de voormalige KLu-eenheden, zoals LCW en MPA, die thans zijn ondergebracht bij DMO, door zorg van D-DMO worden geïnventariseerd.

Verder blijkt uit onze inventarisatie dat de bekendheid met het dossier PX-10 niet groot is, ondanks publicatie in de Defensiekrant en het intranet. CLSK verzoekt om een zo groot mogelijke openheid over dit onderwerp, waarbij vooral de post-actieven niet worden vergeten.

Ministerie van Defensie

Defensiestaf
Directie Aansturen
Operationele Gereedstelling

Datum

Ons kenmerk 2100803510

CKMar

Algemeen
Bij de KMar beschikbare informatie over PX 10 zeer beperkt is. Veel informatie is "van horen zeggen". Reden hiervan is mede dat de KMar in de betreffende periode voor wat betreft regelgeving en materieel-logistieke ondersteuning sterk afhankelijk was van de KL. Bij de verkregen informatie was het onduidelijk of het PX 10 dan wel kerosine betrof.

Kazernes en werkplaatsen waar PX 10 werd gebruikt:
Er is geen specifieke informatie over locaties beschikbaar.

Toepassingen PX 10:
PX 10 werd in beginsel voor zover bekend niet op gebruikersniveau gebruikt. Het was een wapenontsmettingsmiddel dat veelal bij de hogere echelons werd gebruikt. Wapenonderhoud, in het bijzonder het ontvetten en reinigen van groeps- en/of persoonlijke wapens.

Voorgeschreven voorzorgsmaatregelen en het toezicht op de naleving:
Veelal geen voorzorgsmaatregelen, er werd met de handen zonder handschoenen met kwasten in de vloeistof gewerkt. Uit enkele reacties blijkt dat op sommige locaties luchtafzuigapparatuur in de omgeving van de vloeistof aanwezig was.

Groepen personeel die in aanraking zijn geweest en/of met PX 10 gewerkt hebben:
- langdurig: wapenonderhoudsmonteurs 2e echelon en hoger
- incidenteel: mogelijk personeel van Pantserwagenpelotons in de 70-er en 80-er jaren (onderhoud .50 en MAG in spoelbakken), vuurwapeninstructeurs KMar en individuele medewerkers.

Beschikbaarheid historische documentatie:
Bij de KMar is geen documentatie meer voorhanden.

Ministerie van Defensie

Defensiestaf
Directie Aansturen
Operationele Gereedstelling

Datum

Ons kenmerk S2009032519

DMO

Algemeen
PX 10 wordt waarschijnlijk sinds de jaren 60 binnen de Krijgsmacht gebruikt.
DMO heeft geen informatie van het gebruik van PX 10 bij LCW.
In de 70'er jaren waren er gezondheidsproblemen (eczeem) bij personeel wat werkzaam was bij in ieder geval de Marine. Deze problemen zijn eind 1980 geëscaleerd. Naar aanleiding van een Nota van de Inspecteur Gezondheidszorg der Zeemacht aan C-Zeemacht. In 1981 is PX 10 van boord van schepen verwijderd en is het gebruik geleidelijk in werkplaatsen afgebouwd. In 1996 is de Britse performance specificatie door UK MOD ingetrokken.

Kazernes en werkplaatsen waar PX 10 werd gebruikt:
Bewapeningswerkplaatsen van het Marinebedrijf
IBL

Toepassingen PX 10:
Het werd toegepast als reinigings- en preserveermiddel voor wapens in wapenonderhoudskamers, o.a. de bewapeningswerkplaatsen van het Marinebedrijf.
PX-10 werd bij de Marine gebruikt aan boord van schepen als waterverdringend middel.
Bij IBL werd PX 10 in ieder geval toegepast als middel voor kortdurend preserveren van gereinigde onderdelen.

Groepen personeel die in aanraking zijn geweest en/of met PX 10 gewerkt hebben:
Personeel van de Marine.

Beschikbaarheid historische documentatie:
Intern de DMO heeft een vervolgonderzoek naar de aanwezigheid van dossiers en andere archiefstukken plaatsgevonden om de samenstelling van PX-10 boven water te halen.
Over de resultaten van dit onderzoek kan het volgende worden gerapporteerd:

- Het volledige archief van het Defensie Bedrijfsstoffen Bedrijf (DBB) is doorzocht. Bij dit onderzoek is geen informatie over PX-10 aangetroffen;
- Het DBB heeft binnen de informatiesystemen van CLSK geen informatie over PX-10 aangetroffen;
- Het Marinebedrijf heeft binnen haar informatiesystemen geen informatie over PX-10 aangetroffen;
- Het Landelijk Bevoorradingsbedrijf heeft binnen de informatiesystemen van de CLAS geen informatie over PX-10 aangetroffen;
- Voor 1996 heeft de firma ITS Caleb Brett ten behoeve van DMKL / Matlogco analyses uitgevoerd op de samenstelling van PX-10. ITS Caleb Brett heeft aangegeven, dat haar archieven maximaal 10 jaar teruggaan en dat zij geen informatie meer in haar bezit heeft over de voor 1996 uitgevoerde analyses.

Op grond van bovenstaand onderzoek blijkt dat binnen de DMO geen informatie aanwezig is over de exacte samenstelling van PX-10 en/of leveranciers, welke PX-10 in de loop der jaren daadwerkelijk aan het Ministerie van Defensie hebben geleverd.

Ministerie van Defensie

Defensiestaf
Directie Aansturen
Operationele Gereedstelling

Datum

Ons kenmerk S2008032519

CDC

Groepen personeel die in aanraking zijn geweest en/of met PX 10 gewerkt hebben:
Bewakers/beveiligers van de Directie Beveiliging Vastgoed (Haagse regio inclusief Gouda en Twente en Soesterberg)
Bewakers/Beveiligers van het toekomstige (medio 2009) DBBO
KIM (den helder)/KMA (breda)

Ministerie van Defensie

Defensiestaf
Directie Aansturen
Operationele Gereedstelling

Datum

Ons kenmerk D 2006032510

CLAS

Algemeen

Uit gepubliceerde gegevens blijkt dat PX-10 in ieder geval sinds halverwege de jaren zeventig beschikbaar was in de bevo-lijn van de landmacht. Vanaf begin jaren tachtig is het middel uitgefaseerd en sinds 1989 is PX-10 niet meer gebruikt voor wapenreiniging. Vanaf 1995 zijn alle toepassingen gestopt. Het gehalte aan benzeen in PX-10 is vanaf 1979 drastisch teruggebracht en na 1988 bevatte PX-10 slechts nog sporen van deze stof.

Kazernes en werkplaatsen waar PX 10 werd gebruikt:

Op vrijwel alle landmachtlocaties kan PX-10 zijn gebruikt. Op locaties waar destijds herstel- en onderhoudseenheden waren gehuisvest die een onderhoudsrelatie hadden met mobilisabele eenheden is dit vrijwel zeker het geval.

Toepassingen PX 10:

PX-10 is breed verkrijgbaar geweest in de normale logistieke lijn en werd gebruikt voor het tijdelijk corrosiewerend maken (preserveren), depreserveren en reinigen van onbehandelde metalen onderdelen, voornamelijk wapens en wapensystemen.

Voorgeschreven voorzorgsmaatregelen en het toezicht op de naleving:

De voorgeschreven preventiemaatregelen bestonden o.a. uit: PX-10 alleen gebruiken in goed geventileerde ruimtes en het dragen van beschermende handschoenen, kleding (overall) en adembescherming. Voor een juiste interpretatie moet men het maatregelenpakket plaatsen tegen de kennis en de stand van de wetenschap in die tijd.

Groepen personeel die in aanraking zijn geweest en/of met PX 10 gewerkt hebben:

Potentieel (dagelijks) blootgestelden moeten bij de landmacht worden gezocht in de categorie medewerkers die binnen deze werkplaatsen geplaatst zijn geweest op uitvoerend niveau. Daarbij moet worden gedacht aan burger- en militaire medewerkers tot en met het rangsniveau van sergeant-majoor en burgerequivalent.

Beschikbaarheid historische documentatie:

In de tijdspanne waarin PX-10 binnen de landmacht gebruikt werd, was dit binnen de toen geldende regels en normen. In november 1985 is een algemeen veiligheidsinformatieblad (AVIB) met nummer 8030-07 voor PX-10 uitgegeven. De AVIB is binnen het CLAS nog steeds beschikbaar. Deze AVIB bevat informatie over de samenstelling van het product en de daaraan verbonden gevaareigenschappen.

HDP/DMG
P/2008033154

Defensie Materieel Organisatie

Ministerie van Defensie

Directie Wapensystemen
Afdeling Platformtechnologie
Kenniscentrum ARBO & Milieu

Bezoekadres:
Frederikkazerne
Van der Burchlaan 31
Postadres:
MPC 58 A
Postbus 90822
2509 LV Den Haag
www.defensie.nl

Steller:

Telefoon (070) 316 24 28
Fax (070) 316 31 31
Intern (546) 6 24 28
E-mail:

Nota

Aan HDP/DMG/H-AGB
t.a.v. KTZAR

Afschrift aan

Datum 09-12-2008
Ons kenmerk 251 PFT/2008032811
Onderwerp Inventarisatie PX-10

Referte: a. Kamervragen van de heren De Wit en Poppe van de SP d.d. 16 september 2008 over het gebruik van het reinigings- en preserveermiddel PX-10 binnen het Ministerie van Defensie.
b. Antwoord van de Staatssecretaris van Defensie d.d. 3 oktober 2008 op Kamervragen van de heren De Wit en Poppe over het gebruik van het reinigings- en preserveermiddel PX-10 binnen het Ministerie van Defensie.

1. In relatie tot referte 1 heeft er intern de DMO een onderzoek plaatsgevonden naar de aanwezigheid van dossiers over het reinigings- en preserveermiddel PX-10. Binnen de DMO is één dossier aangetroffen, wat afkomstig is van de voormalige DMKM. Een chronologisch overzicht van de in dit dossier aangetroffen informatie is u op 23 september jl. aangeboden, inclusief een tekstvoorstel voor beantwoording van de Kamervragen 3, 4 en 5.

2. Naar aanleiding van de door de Staatssecretaris van Defensie in referte 2 gedane toezeggingen heeft intern de DMO een vervolgonderzoek naar de aanwezigheid van dossiers en andere archiefstukken plaatsgevonden om de samenstelling van PX-10 boven water te halen. Over de resultaten van dit onderzoek kan het volgende worden gerapporteerd:
   a. Het volledige archief van het Defensie Bedrijfsstoffen Bedrijf (DBB) is doorzocht. Bij dit onderzoek is geen informatie over PX-10 aangetroffen;
   b. Het DBB heeft binnen de informatiesystemen van CLSK geen informatie over PX-10 aangetroffen;
   c. Het Marinebedrijf heeft binnen haar informatiesystemen geen informatie over PX-10 aangetroffen;

Ministerie van Defensie

Directie Wapensystemen
Afdeling Platformtechnologie
Kenniscentrum ARBO & Milieu

Datum 09-12-2008
Ons kenmerk ZS/PFT/20080328 11

d. Het Landelijk Bevoorradingsbedrijf heeft binnen de informatiesystemen van de CLAS geen informatie over PX-10 aangetroffen;
e. Voor 1996 heeft de firma ITS Caleb Brett ten behoeve van DMKL / Matlogco analyses uitgevoerd op de samenstelling van PX-10. ITS Caleb Brett heeft aangegeven, dat haar archieven maximaal 10 jaar teruggaan en dat zij geen informatie meer in haar bezit heeft over de voor 1996 uitgevoerde analyses.

3. Op grond van bovenstaand onderzoek informeer ik u, dat binnen de DMO geen informatie aanwezig is over de exacte samenstelling van PX-10 en/of leveranciers, welke PX-10 in de loop der jaren daadwerkelijk aan het Ministerie van Defensie hebben geleverd. De Archiefwet kent overigens voor verwervingsdossiers een bewaartermijn van 7 jaar.

4. De DMO beschikt wel over de volgende informatie die een inzicht geeft over de ontwikkeling van de globale samenstelling van PX-10:
   a. DEF STAN 68-11, in 1970 uitgegeven door het Britse Ministerie van Defensie, welke feitelijk een product performance specificatie is. Deze publicatie is in 1996 ingetrokken;
   b. Chemiekaart van terpentine (uitgave 1980) waarin staat vermeld, dat het in PX-10 aanwezige oplosmiddel terpentine voor 10 tot maximaal 70 % uit aromaten bestaat;
   c. Inspecteur Geneeskundige Dienst Der Zeemacht (nota uit 1980). PX-10 bevat onder meer benzeen, tolueen en xyleen.
   d. Bedrijfsveiligheidscommissie Zeemacht (verslag uit 1981). Twee bedrijfsartsen melden, dat zij op de verpakking van PX-10 hebben gelezen, dat PX-10 onder andere tolueen en xyleen bevat;
   e. Artikel Veiligheids Informatie Blad (AVIB) over PX-10 (uitgave 1985). PX-10 bestaat voor 85 à 95 % uit terpentine, welke maximaal 20 % aromaten bevat;
   f. Telefoonnotitie uit 1987, PX-10 bevat maximaal 1% aromaten en minder dan 5 parts per million (ppm) benzeen. Deze laatste waarde van minder dan 5 ppm benzeen betekent dat die betreffende levering PX-10 feitelijk vrij was van benzeen;
   g. Toxicologisch en veiligheidsformulier uit 1989. Reinigingsmiddel welke PX-10 vervangt als wapenreiniger (Carberto Car511), bevat geen benzeen.

Ministerie van Defensie

Directie Wapensystemen
Afdeling Platformtechnologie
Kenniscentrum ARBO & Milieu

Datum 09-12-2008
Ons kenmerk ZS/PFT/20080328/11

5. Naar aanleiding van de verstrekte informatie heeft u verzocht u nader geïnformeerd te willen worden over de chemische verschillen tussen "terpentine" en "white spirit". "White spirit" en "terpentine" zijn feitelijk verschillende benamingen voor een mengsel van alifatische en alicyclische koolwaterstoffen, die afhankelijk van de op dit moment geldende productspecificaties 0 (nul) tot maximaal 25 % aromatische koolwaterstoffen bevatten. Er is feitelijk geen verschil tussen white spirit en terpentine, beide zijn een mengsel van C7-C12 koolwaterstoffen met een beginkookpunt (IBP) tussen 120 °C en 180 °C. Hierbij geldt dat:
   a. Hoe hoger het aromaatgehalte is, des te beter de oplossende eigenschappen zijn;
   b. Hoe lager het beginkookpunt is, des te hoger de vluchtigheid en des te sneller het gereinigde product droogt.

6. Tevens heeft u verzocht u nader te informeren over andere door Defensie (in het verleden) gevoerde bedrijfsstoffen, welke benzeen bevatten. Het Kenniscentrum Arbo & Milieu van mijn Directie heeft binnen haar informatiesystemen alleen informatie gevonden over handelgebruikelijke benzine superplus 98, welke in het verleden 5 % en tegenwoordig 0,4 % benzeen bevat. Dit laatste is volledig in overeenstemming met de vigerende EG-regelgeving. Bij Shell is verder de vraag uitgezet of vliegtuigbrandstof in het verleden benzeen bevatte. U zal zo spoedig mogelijk over het antwoord worden geïnformeerd.

DE DIRECTEUR MAERIEEL ORGANISATIE
Voor deze
DE DIRECTEUR WAPENSYSTEMEN